

FORUM Idéburna
organisationer med
social inriktning

Ett starkt civilsamhälle förebygger gängkriminalitet

Så kan det brottspreventiva arbetet i Sverige
utvecklas med civilsamhällets hjälp

© Forum 2024

ISBN: 978-91-988352-8-1

Text: Alsander, Anton; Gharbi, Ossama. Forum - idéburna organisationer med social inriktning

Redaktör och grafisk form: Ola Höiden

Foton: Adobe Stock samt Ateljé Photos 4 U (s. 17). Personliga foton (s. 18-19).

Tryck: M-Kopia

Innehåll

Inledning och sammanfattning	5
Forskningsöversikt och intervjuer	5
Fyra förslag på åtgärder för ett starkare brottspreventivt arbete i Sverige	5
Teoretiska ramverk kring individ och samhälle	6
Social bindningsteori	6
Social kapitalteori	6
Begreppsdefinitioner	6
Risk- och skyddsfaktorer	7
Press- och motivationsfaktorer	8
Civilsamhällets bidrag till social hållbarhet	10
Civilsamhällets betydelse för demokrati, socialt kapital och tillit	10
Förebyggande insatser	10
Polisens strategiska samverkan med civilsamhället	11
Idrottens roll för gemenskap och tillhörighet	11
Internationell utblick	12
Socialstyrelsens uppdrag om sociala insatser i utsatta områden	13
Brottsförebyggande rådet (BRÅ) om det brottsförebyggande arbetet i Sverige	14
SBU om psykosociala insatser mot gängkriminalitet	15
Exempel på förebyggande insatser i Sverige	16
Möjligheternas Plats	17
Flamman – socialt förebyggande centrum	18
KFUM Sverige	19
Slutsatser och rekommendationer	20
Utveckla samverkan med civilsamhället	20
Säkerställ långsiktig och hållbar finansiering	20
Stärk infrastrukturen för det ideella engagemanget	20
Öka kunskapen om civilsamhälle och social hållbarhet	20
Källor	22

Om Forum

Forum är en intresseorganisation för idéburna organisationer med social inriktning i Sverige. Forum verkar för ett samhälle där ett starkt ideellt engagemang och självständiga idéburna organisationer har goda förutsättningar att bidra till och utveckla vårt samhälle, demokrati och välfärd. Forum vill att civilsamhället ses som en central och värdefull del av samhällsutvecklingen.

För att främja civilsamhällets förutsättningar arbetar Forum med strategiskt påverkans- och opinionsarbete, kunskapsspridning och med att underlätta för den idéburna organiseringen. Vi vill vara en plattform för civilsamhällets organisationer, där vi utbyter erfarenheter, bygger gemensam kunskap och utvecklar samhället tillsammans.

Inledning och sammanfattning

Denna rapport tar sin utgångspunkt i civilsamhällets viktiga roll och bidrag när det kommer till förebyggandet av gängkriminalitet och minskningen av social utsatthet, särskilt bland unga. Allt fler forskningsstudier bekräftar nu den beprövade erfarenheten bland Sveriges ideella organisationer, att proaktiva sociala åtgärder krävs för att förebygga dessa samhällsutmaningar effektivt. Rapporten utforskar hur organisationer och initiativ inom civilsamhället kan medverka till att skapa en mer hållbar och inkluderande social utveckling, vilka utmaningar som finns i det brottspreventiva arbetet samt ger förslag på vägar framåt för politiken.

Forskningsöversikt och intervjuer

I denna rapport har vi valt att lyfta några av de många forskningsuppslag som undersökt civilsamhällets roll och bidrag i relation till kriminalitet och utsatthet. Vi har också intervjuat representanter från olika organisationer som arbetar specifikt med barn och unga i utanförskap.

Fyra förslag på åtgärder för ett starkare brottspreventivt arbete i Sverige

Utifrån forskning, lärdomar och goda exempel som denna rapport redogör för ger vi också förslag på vägar framåt. De beslut, regler och lagar som politiken ansvarar för påverkar naturligtvis civilsamhällets möjligheter att bidra utifrån ett brottspreventivt och socialt förebyggande perspektiv. Här föreslår vi fyra konkreta åtgärder som skulle stärka Sveriges ideella organisationer och samhällets förmåga att möta det pågående gatuvåldet i Sverige

- **Utveckla samverkan med civilsamhället.**
- **Säkerställ långsiktig och hållbar finansiering.**
- **Stärk infrastrukturen för det ideella engagemanget.**
- **Öka kunskapen om civilsamhälle och social hållbarhet.**

Teoretiska ramverk kring individ och samhälle

Alla människor lever och verkar i ett sammanhang. Vår miljö spelar stor för vilka vi är och blir, hur vi beter oss och hur vi mår. Familjeförhållanden, vänner och skolgång är exempel på faktorer som påverkar våra liv och som också kan göra oss mer eller mindre benägna att hamna i kriminalitet. I en akademisk kontext kan dessa faktorer belysas genom exempelvis social bindningsteori och social kapitalteori samt genom olika faktorer kopplat till risker, skydd, press och motivation. Dessa teoretiska ramverk och modeller ger också insikt i hur civilsamhället kan motverka kriminalitet.

Social bindningsteori

Denna teori gör gällande att starka band till samhället, som skapas genom skola, arbete eller deltagande i fritidsaktiviteter, kan minska benägenheten att engagera sig i kriminell verksamhet. Genom att erbjuda meningsfulla och positiva samhällsaktiviteter skapar

civilsamhället starka sociala bindningar som kan förebygga brottslighet. Sociologen Travis Hirschi menade till exempel att människor med starka sociala band till samhället är mindre benägna att begå brott. Det är i första hand när detta band bryts eller försvagas som individen avviker från lagar och konventioner. Detta sociala band menade Hirschi bestod av fyra aspekter: anknnytning, åtagande, delaktighet och övertygelse (Hirschi, 1969).

Social kapitalteori

Denna teori betonar vikten av sociala nätverk och tillit för att främja samhällsengagemang och ömsesidig hjälp. När civilsamhället skapar och upprätthåller sociala nätverk och stärker tilliten i samhället, ökar möjligheterna till att minska brottsligheten genom ökad samverkan och gemenskap.

Begreppsdefinitioner

Denna rapport vilar på ett antal viktiga begrepp, varav vi bedömer tre som särskilt viktiga att förtydliga.

➤ **Civilsamhälle:** Avser den arena skild från staten, marknaden och det enskilda hushållet, där människor organiserar sig och agerar tillsammans i gemensamma intressen. Det civila samhället innefattar både formaliserade organisationer och verksamheter som inte är egna juridiska personer eller formella sammanslutningar.

➤ **Utanförskap:** Begreppet syftar på en situation där individer eller grupper befinner sig socialt, ekonomiskt eller kulturellt isolerade från samhällets huvudstrukturer och resurser.

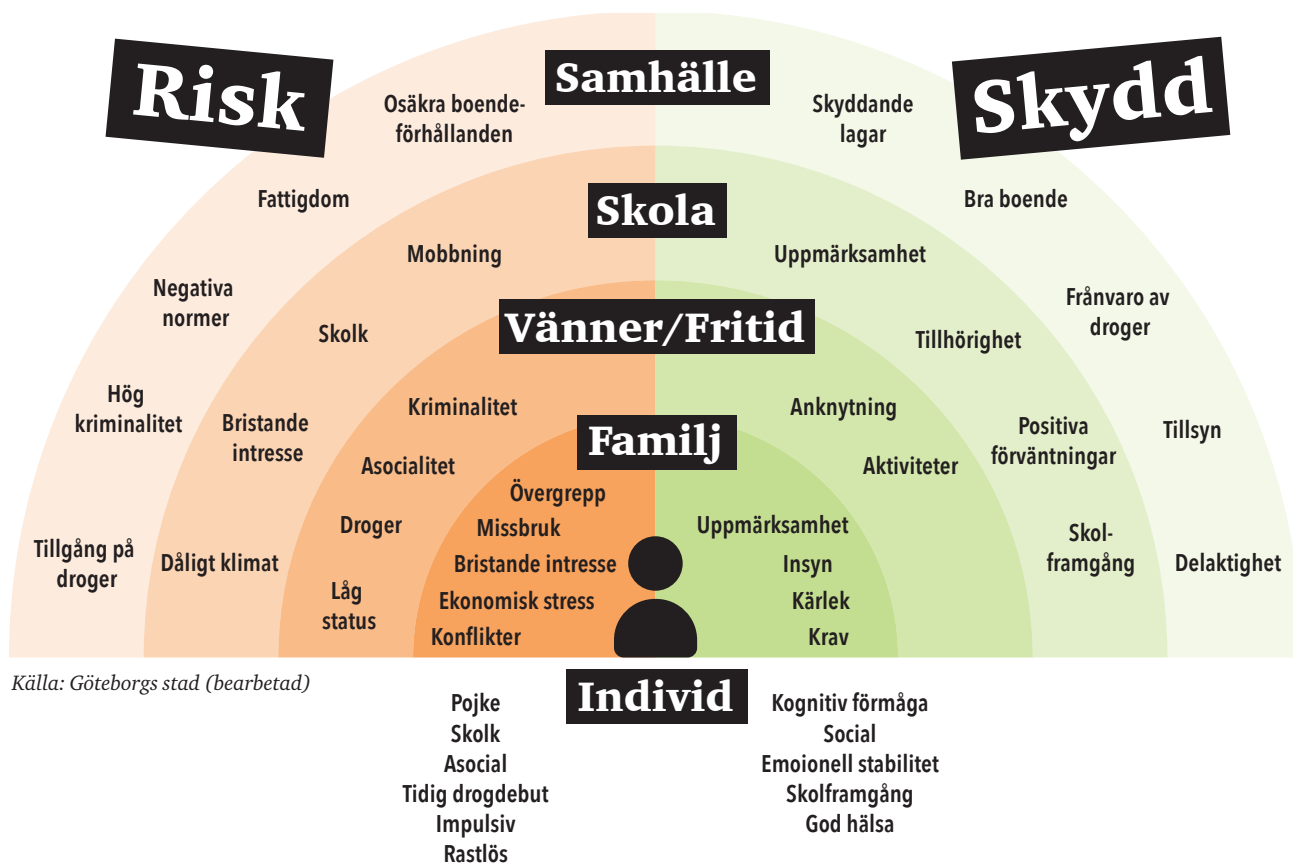
➤ **Förebyggande arbete:** Denna term refererar till åtgärder och strategier som har som mål att förhindra brottslighet, särskilt genom att ta itu med dess underliggande orsaker och riskfaktorer.

Risk- och skyddsfaktorer

Inom forskningen talas det ofta om så kallade risk- och skyddsfaktorer, faktorer som på olika nivåer (individ-, familj- eller samhällsnivå) påverkar individen och bidrar till att hen är mer eller mindre skyddad mot en destruktiv livsstil. Det innebär till exempel att en individ uppväxt i ett lokalsamhälle med hög kriminalitet, stor tillgång till droger och som i sin skolgång utsatts för mobbning eller bristande intresse från vuxenvärlden, och varit utsatt för övergrepp och missbruk i familjen, är mer sårbar för att rekryteras in i kriminalitet jämfört med en person som inte upplevt

detta (Socialstyrelsen 2020). Omvänt betyder det att en person som växt upp i ett välmående lokalsamhälle, bra boende i en familj med kärlek och emotionell stabilitet, med många vänner och fritidsaktiviteter, framgångar i skolan och en grundläggande känsla av tillhörighet och delaktighet är mer skyddad mot att dras in i kriminella miljöer.

I bemötandet av barn och unga som befinner sig i gråzonen är en förståelse för individens sammanhang central. Rekryterare till kriminella miljöer och sammanhang har visat sig vara väldigt skickliga på att utnyttja sårbarheter för att locka personer till sig.

Källa: Göteborgs stad (bearbetad)

Press- och motivationsfaktorer

Inom kriminologin talas det ibland om så kallade press- och motivationsfaktorer (se till exempel Agnew, Robert 2011). Dessa faktorer ger inte ett heltäckande svar på varför människor dras till en kriminell livsbana, men utgör en indikation på vilken bredd av omständigheter som kan spela en roll. Pressfaktorer är här de negativa krafter och sociala omständigheter som pressar en person och gör individen mer mottaglig för kriminella miljöer.

Motivationsfaktorer i sin tur är sådant som motiverar en individ att söka sig till nya sammanhang. Det handlar om positiva aspekter av sociala sammanhang som kopplar mot djupt mänskliga mekanismer och behov, däribland tillhörighet, gemenskap och identitet. Idrottsföreningar, trossamfund och sociala organisationer är här exempel på aktörer som erbjuder detta för miljontals människor. Tyvärr är det också någonting som kriminella gäng många gånger erbjuder och rekryterare är ofta skickliga på att utnyttja detta.

Press- och motivationsfaktorer

PRESSFAKTORER

Utanförskap

Diskriminering

Rasism

Känslan av att bli kränkt

Upplevelse av orättfärdighet

Identitetsökande

Dålig självkänsla

Bristande tro på demokratin

Traumatiska upplevelser

Meningslöshet

Tristess

Social frustration

MOTIVATIONSFAKTORER

Respekt

Erkännande

Makt och kontroll

Känslan av att göra något meningsfullt

Känslan av mening med livet

Tillhörighet, gemenskap och identitet

Lojalitet till gruppmedlemmar

Förebilder (förälskelse eller respekt)

Bekräftelse

Attraktiva ideologiska argument

Äventyrslust

Samhällsengagemang

Civilsamhällets bidrag till social hållbarhet

I spåren av det omfattande gatuvåldet har den svenska kriminalpolitiska diskursen till stor del kommit att handla om hur samhället genom ökade resurser till rättsvårdande instanser och genom fler repressiva åtgärder ska kunna motverka de kriminella gängens utbredning. Satsningar på polis och rättsväsende är naturligtvis av högsta prioritet för att kunna motarbeta och lösa brott. Men precis som f.d. rikspolischefen Anders Thornberg och polismästare Carin Götblad, tillsammans med en rad andra tongivande personer inom polis, rättsväsende och akademi konstaterat, kommer inte dessa åtgärder att ensamt vända utvecklingen (Se till exempel rapporten ”BOB - Barn och unga i organiserad brottslighet”, 2023)

Civilsamhällets betydelse för demokrati, socialt kapital och tillit

De organisationer, nätverk och initiativ där människor frivilligt går samman för att förbättra för sig själva och andra är en grundsten i en fungerande demokrati och välfärd. I Sverige var det frikyrkorörelsen, nykterhetsrörelsen, arbetarrörelsen och kvinnorörelsen som tillkämpade den välfärdsstat och den parlamentariska demokrati som kännetecknar vårt land. Folkrörelser, folkhögskolor, studieförbund, ungdoms- och minoritetsorganisationer, bygdegårdar, kooperativ, religiösa samfund, idrotts- och fritidsorganisationer och sociala organisationer i hela landet fortsätter detta arbete.

Forskning visar till exempel att civilsamhället fungerar som en sorts demokratiskola där människor ges verktyg och plats att utvecklas och växa som engagerade samhällsmedborgare (se Bivald, 2013, Vogel m.fl., 2003). Annan forskning understryker hur civilsamhällets organisationer bidrar till socialt kapital och mellanmänsklig tillit, som i sin tur spelar en viktig roll för tilliten till viktiga samhällsinstitutioner och statlig förvaltning (Selle, Per; Wollebæk, 2015).

Förebyggande insatser

Genom redan etablerade och tillitsfulla relationer, stark legitimitet och förtroende i lokalsamhällen har civilsamhällets organisationer ofta en möjlighet att nå ut till målgrupper som står långt från samhällets huvudstrukturer och resurser. Det innebär att civilsamhällets organisationer många gånger har en inneboende potential att framgångsrikt underminera rekryteringsbasen för kriminella grupper, men också erbjuda en väg ut för den som redan är på väg in i eller befinner sig i ett kriminellt sammanhang.

Runt om i Sverige finns en rad exempel på hur civilsamhället aktivt arbetar förebyggande genom alltifrån fritidsverksamhet och utbildning till mentorskap och arbetsmarknadsintegrering. Gemensamt för dessa insatser är att alla behövs. Ett effektivt brottsförebyggande arbete måste adressera och stärka den generella motståndskraften, genom till exempel likvärdiga utbildningsmöjligheter, säkra boendeförhållanden och en meningsfull fritid, såväl som samhällets förmåga att med riktade insatser möta de barn och unga som löper störst risk att involveras eller redan är involverade i kriminalitet. Till exempel genom psykosocialt stöd, föräldrastöd, missbruksvård och avhopparverksamhet.

För att allt detta arbete ska få verklig effekt behövs att staten gör sin del, både i form av finansiering och politiska åtgärder som underlättar civilsamhällets arbete. Det krävs också ett ökat samarbete och samordning mellan statliga myndigheter, lokala myndigheter och civilsamhällets organisationer för att säkerställa att insatserna är välriktade och anpassade till de specifika behoven i olika lokalsamhällen. Här har alla parter ett ansvar att erkänna och hantera de utmaningar och begränsningar som föreligger för att inte riskera att förvärra en situation. Det är nödvändigt att

alla satsningar på civilsamhället genomförs på ett sätt som aktivt motverkar exkludering och främjar jämlikhet och tillgänglighet. För att maximera den positiva effekten på samhället krävs ett balanserat och kritiskt tillvägagångssätt som adresserar både de möjligheter och de utmaningar som vi står inför.

Polisens strategiska samverkan med civilsamhället

Forskning har också visat att ett framgångsrikt brottsbekämpande arbete kräver att polisen bygger förtroende och etablerar långsiktiga relationer med

civilsamhällets aktörer (Jonsson et al. 2023). Denna samverkan har visat sig vara effektiv i att identifiera och hantera lokala problem, särskilt i områden som är särskilt utsatta för kriminalitet. Genom att engagera lokalsamhället i polisens arbete går det att skapa en mer inkluderande och tryggare samhällsmiljö. Exempel på sådan framgångsrik samverkan finns till exempel att hitta mellan polisen och religiösa församlingar och lokala föreningar, där vissa studerade områden har visat på förbättringar i säkerhet och trygghet samt minskad kriminalitet (Johnson, S. 2021).

Idrottens roll för gemenskap och tillhörighet

Idrottens roll i att främja social inkludering och förebygga utanförskap och brottslighet är omfattande och mångfacetterad. Genom att erbjuda en plattform för socialt engagemang, personlig utveckling och gemenskap kan idrotten vara en katalysator för positiv förändring i samhällen präglade av ojämlikhet och utanförskap (Centrum för idrottsforskning, 2023).

Genom program såsom Reboot och Midnattsfotboll får ungdomar inte bara möjlighet till fysisk aktivitet utan också till att utveckla viktiga livsfärdigheter såsom lagarbete, disciplin och självförtroende. Dessa färdigheter är avgörande för att främja en positiv social och personlig utveckling.

Idrotten kan även spela en kritisk roll i att bryta ner barriärer och bygga broar mellan olika samhällsgrupper. Genom sportaktiviteter kan ungdomar från olika bakgrunder mötas, interagera och lära sig om respekt och förståelse för varandra. Detta bidrar till att minska fördomar och främjar social integration och samhörighet. Vidare kan idrottens struktur och regelbundenhet ge ungdomar en känsla av stabilitet och rutin, vilket kan vara särskilt viktigt i områden där sociala och ekonomiska utmaningar råder.

The background of the page features a warm, golden sunset over a beach. In the foreground, the silhouettes of several people are visible, holding hands in a circle. The figures are dark against the bright, hazy sky and the shimmering water in the background. The overall mood is peaceful and communal.

Internationell utblick

- Amerikanska ungdomar som deltar i fritidsaktiviteter, såsom idrottslag och konstgrupper, har upp till 70 procent mindre benägenhet att engagera sig i brottslig verksamhet jämfört med dem som inte är involverade (CDC 2020).
- Kanadensiska ungdomar som är involverade i ungdomsprogram och aktiviteter som stöds av civilsamhället har 30 procent lägre risk att bli offer för brott (Johnson, C. et al. 2019).
- Samhällsbaserade projekt och organisationer som främjar social inkludering och deltagande minskar risken för socialt utanförskap bland unga i EU med upp till 40 procent (EU 2021).

Socialstyrelsens uppdrag om sociala insatser i utsatta områden

Socialstyrelsen hade under perioden 2021–2023 regeringens uppdrag att administrera, fördela medel samt följa upp en satsning på sociala insatser för barn och unga i utsatta områden. Statsbidraget gick till insatser i utsatta områden och syftade till att minska risken för barn och unga att dras in i eller drabbas av kriminalitet. Socialstyrelsen gav även stöd till kommuner och andra huvudmän som utförde insatser enligt socialtjänstlagen i genomförandet av satsningen. I uppdraget ingick därför att samla och sprida kunskap och exempel på arbetssätt och metoder.

Nedan redogörs för huvudpunkterna av uppföljningen från 2022 års arbete, då 28 kommuner fick ta del av statsbidraget utifrån Polismyndighetens lägesbild över utsatta områden. Totalt fördelade Socialstyrelsen 460,3 miljoner kronor för 2022.

- Kommunerna är positiva till satsningen då de anser att det behövs en kraftsamling för att möta barn och unga i riskzon i de utsatta områdena.
- Cirka 90 procent av kommunerna bedömer att syftet med statsbidraget har uppnåtts under året, det vill säga att förstärkningen har bidragit till att minska risken att barn och unga dras in i eller på annat sätt drabbas av kriminalitet, en ökning jämfört med 2021.
- Statsbidraget har finansierat anställning av 300 fältarbetare i kommunerna under 2022. Andra insatser som stärkts är olika former av fritidsaktiviteter, sysselsättning, föräldraskapsstöd, stöd i skolan, liksom en stärkt strukturerad samverkan mellan framför allt socialtjänst, skola, fritid och polis kring den enskilde som hamnat i eller riskerar hamna i kriminalitet.
- Statsbidraget har bidragit till att utveckla kommunernas förutsättningar att genomföra skyndsamma och samordnade insatser, bedriva strukturerad samverkan kring den enskilde, och upptäcka barn och unga som är i riskzon för en kriminell utveckling och som kan vara i behov av insatser. Det har även bidragit till att utveckla kommunernas barnrätts- och jämställdhetsarbete.
- Socialstyrelsen har även gett stöd till kommunerna i genomförandet av satsningen, bland annat genom nytt kunskapsmaterial samt aktiviteter för att sprida kunskapsmaterial via till exempel kunskapsguiden.se, nyhetsbrev, digitala träffar och nätverk.
- Merparten av kommunerna som har återrapporterat statsbidraget känner till och använder kunskapsmaterialet som rör brottsförebyggande arbete.
- **Kommunerna nämner utmaningar i form av att det krävs långsiktigt och uthålligt arbete för att minska risken att barn och unga hamnar i eller på annat sätt drabbas av kriminalitet, och att det är svårt att planera långsiktiga insatser med statsbidrag som fördelas årligen under en begränsad period. Flera kommuner är oroade över om de kommer kunna behålla förstärkningen när statsbidraget upphör.**
- Vidare har kommuner upplevt svårigheter att nå ut till målgruppen i utsatta områden under året med anledning av den misstro som finns mot socialtjänsten.
- En annan utmaning som kommunerna tar upp är att det finns svårigheter att uttala sig om effekter av statsbidraget kopplat till brottsligheten i områdena då det tar tid innan genomförda insatser kan visa på resultat samt att detta är svårt att mäta.

Socialstyrelsen har samlat exempel på metoder och arbetssätt som används i arbetet med att förebygga normbrytande beteende och brott. Dessa är exempel på brottsförebyggande arbete på universell och riktad nivå.

Läs mer: ”Exempel på metoder för att förebygga normbrytande beteende och brott”, på Socialstyrelsens hemsida.

Brottsförebyggande rådet (BRÅ) om det brottsförebyggande arbetet i Sverige

BRÅ har sedan 2017 i uppdrag av regeringen att årligen beskriva det brottsförebyggande arbetet i Sverige. I den senaste rapporten från 2023 belyser myndigheten hur det brottsförebyggande arbetet bedrivits och utvecklats lokalt, regionalt och nationellt under 2022. I rapporten lyfts också centrala utvecklingsbehov fram i relation till det brottsförebyggande arbetet, samt en förhoppning om att beslutsfattare på alla nivåer i ökad utsträckning ska hörsamma dessa.

Myndigheten konstaterar i rapporten att de senaste åren har präglats av en ambitionshöjning för svenskt brottsförebyggande arbete, men att ambitionerna kräver att politiken åtföljs av ett utvecklat stöd för kunskapsbaserat, praktiktäna och anpassat arbete. Inte minst i landets kommuner.

Brå konstaterar sammanfattningsvis att utvecklingen av det lokala kunskapsbaserade arbetet har stått relativt still de senaste åren och att förutsättningarna för arbetet behöver stärkas på såväl lokal som regional nivå och ackompanjeras av stöd från aktörer på alla nivåer. Myndigheten poängterar även att detta stöd särskilt behöver omfatta insatser som handlar om hur kommuner och lokalpolisområden kan involvera fler aktörer och perspektiv i det lokala arbetet för att öka träffsäkerheten. Att ge fler aktörer på nationell nivå ett tydligt uppdrag kan vara ett effektivt sätt att främja utvecklingen inom ett område där utveckling är önskvärd och angelägen, då många myndigheter har potential att bidra mer till utvecklingen av det brottsförebyggande arbetet.

Detta innebär ett kunskapsbaserat arbetsätt

- Grundar sig på kunskap om brottsproblemets omfattning, struktur och utveckling.
- Utgår från analys av möjliga orsaker till brottsproblemet.
- Är riktat mot orsakerna till brottsproblemet.
- Består av åtgärder som, så långt det går, är beprövade eller utvärderade.
- Är återkommande reviderat utifrån uppföljning och utvärdering.

SBU om psykosociala insatser mot gängkriminalitet

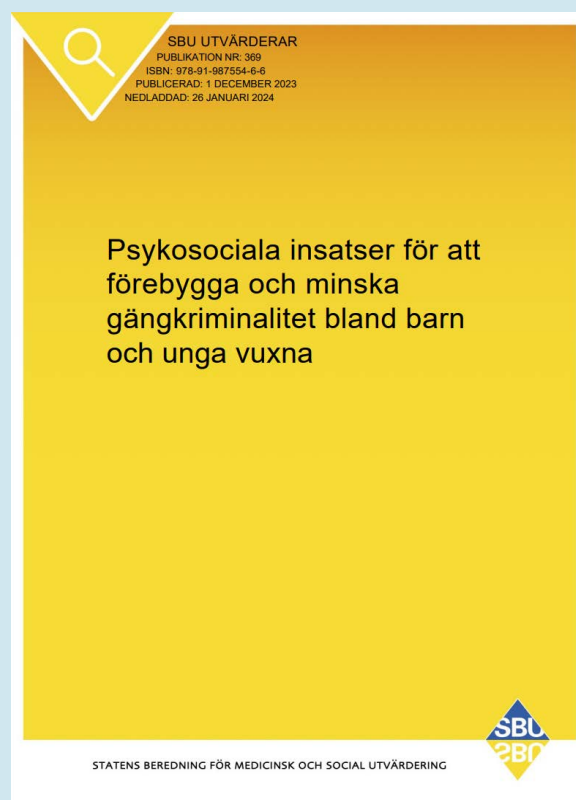
I rapporten ”Psykosociala insatser för att förebygga och minska gängkriminalitet bland barn och unga vuxna” (2023) har myndigheten Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU) utvärderat psykosociala insatser som ska motverka barns och ungas medlemskap i gäng, attityder till gäng och gängrelaterad kriminalitet. I underlaget ingår insatser som ges av socialtjänst, kriminalvård, skola, polis eller civilsamhälle, ibland i samverkan. Huvudbudskapet i rapporten är att det finns förebyggande insatser som har vetenskapligt bevisad effekt.

”Resultaten tyder på att det finns starkt empiriskt stöd för att riktade insatser mot gängmedlemmar, eller de som är riskutsatta för att bli gängmedlemmar, kan ha en förebyggande effekt. Det handlar framför allt om insatser som innebär psykosocialt stöd från samhällsaktörer som samverkar, exempelvis frivården och socialtjänsten.”

Amir Rostami, sakkunnig och medförfattare

Några slutsatser

- Färdighetsträning i skolan för elever på mellanstadiet (t.ex. konfliktlösning) kan förebygga medlemskap i gäng och bärande av vapen.
- Insatser av typen fokuserad avskräckning bland gängkriminella minskar skjutvapenvåld med en fjärdedel, över en tid av i genomsnitt cirka tre år.
- Psykosociala insatser till gängkriminella under frivård (t.ex. missbruksbehandling, stöd att söka arbete) kan minska fortsatt kriminalitet med knappt hälften upp till ett år efter avslutad insats.
- Insatser mot öppna drogmarknader i form av fokuserad avskräckning kan minska narkotikabrottslighet med cirka en tredjedel, över en tid av i genomsnitt ett och ett halvt år.
- Insatser med osäker effektivitet eller osäkra risker i form av stigmatisering och urholkat förtroende för viktiga samhällsfunktioner behöver utvärderas.

Exempel på förebyggande insatser i Sverige

Abdulkadir Bulhan
Ordförande på Möjligheternas Plats.

”Många unga har inte ens gymnasiebehörighet. Men vi vill visa dem att de finns en annan väg att gå. Vi bygger broar och nätverk tillsammans med dem, skapar relationer med kommuner och arbetsgivare för att unga ska hitta arbetsplatser som passar deras kompetenser och drömmar.”

Varför hamnar unga i kriminalitet?

Många barn föds in i utanförskap, med trångboddhet och ekonomisk utsatthet, i segregerade områden där det finns missbruk, gängrekrytering och skolor som inte fungerar. Hårdare tag hjälper inte. Det skapar bara ännu mer utanförskap. Vi måste möta ungdomarna, se dem och att lyssna på dem.

Vilken roll fyller Möjligheternas plats?

Vi möter många unga som är på fel spår och som ofta lever i en våldsspiral. De har svårt att föreställa sig en annan framtid, så vi jobbar mycket med deras självkänsla och självbild, med deras egna berättelser om sig själva. All förändring börjar med en tanke.

Möjligheternas Plats grundades år 2013 av eldsjälar i Sollentuna som en ideell organisation. Sedan hösten 2017 har organisationen expanderat och drivs idag både som ideell förening och ett företag, med fokus på integration och samhällsutveckling.

Med en stark tro på att unga människor är framtiden, arbetar organisationen hårt för att hjälpa dem hitta sin plats i samhället.

Varje vecka hjälper Möjligheternas Plats företag och verksamheter inom olika branscher med personalmatchningar, att hitta rätt kandidater till rätt arbetsgivare genom intervjuer, möten och praktikplatser. Utan

Hur ser stödet till ungdomarna ut konkret?

Många unga har inte ens gymnasiebehörighet. Men vi vill visa dem att de finns en annan väg att gå. Vi bygger broar och nätverk tillsammans med dem, skapar relationer med kommuner och arbetsgivare för att unga ska hitta arbetsplatser som passar deras kompetenser och drömmar.

Vilka är de största utmaningarna för er?

Vi tror mycket på samverkan mellan civilsamhälle och kommuner. Men finansieringen är en utmaning, vi behöver kunna jobba med olika frågor tillsammans på lång sikt.

kostnad, på uppdrag av Arbetsförmedlingen och flera av landets kommuner.

Genom att hjälpa till med eventuella förberedelser inför anställningen och föra en dialog med Arbetsförmedlingen om anställningsstöd, kan de arbetssökande få den hjälp och det stöd de behöver för att lyckas.

Möjligheternas Plats erbjuder även mindre rekryteringsträffar där företag och arbetssökande kan träffas och lära känna varandra. På önskemål anordnar de även träffar för enskilda företag som söker arbetssökande med en specifik bakgrund.

Anna Valsamidis
Biträdande verksamhetschef på
Flamman.

”En annan viktig satsning är att fortsatt stötta civilsamhället för att vi ska kunna fortsätta driva olika typer av socialt förebyggande arbete, arbeta med frågor såsom demokrati, mångfald och jämlikhet samt fånga upp barn och unga i behov av extra stöd.”

Hur ser ungas uppväxtvillkor ut idag?

Utmaningar vi ser är att klyftor mellan olika samhällsgrupper ökar och att de som redan har det svårt får det än svårare. Samhället blir mer och mer polariserat och många av de barn och unga vi möter uttrycker en låg framtidstro och en känsla av utanförskap. Ytterligare en utmaning är att kriminaliteten kryper allt längre ner i åldrarna.

Hur bidrar Flamman till lösningar?

Flamman arbetar brett på flera olika plan med att skapa bättre förutsättningar för barn och unga samt att förebygga att unga hamnar i kriminalitet. Vi erbjuder bland annat mötesplatser för barn och unga, mentorship för både yngre och äldre samt arbetar projektbaserat med olika typer av socialt förebyggande arbete.

Vi arbetar även relationsskapande med föräldrar och erbjuder föräldrautbildningar som ett led i att skapa bättre förutsättningar för barn samt förebygga att unga hamnar i kriminalitet.

Vilka satsningar skulle ni vilja se framåt?

Det behöver satsas resurser på förebyggande och brottspreventiva åtgärder som kan sättas in i tidig ålder. Det är viktigt att skolor har resurser för att kunna ge barn och unga en likvärdig skola där de känner tillhörighet och kan bygga en framtidstro. En annan viktig satsning är att fortsatt stötta civilsamhället för att vi ska kunna fortsätta driva olika typer av socialt förebyggande arbete, arbeta med frågor såsom demokrati, mångfald och jämlikhet samt fånga upp barn och unga i behov av extra stöd.

Flamman socialt förebyggande centrum (Flamman SFC) är en politiskt och religiöst obunden organisation. Den består idag av två ben: mötesplatser för unga i Malmö med sedvanliga fritidsaktiviteter och ett center med flera olika verksamheter som alla fokuserar på att skapa bättre förutsättningar för ungas framtid på såväl lokal som regional och nationell nivå. Demokrati, jämlikhet och mångfald utgör grundstenarna i verksamheten.

Flamman får årligen stöd av Malmö stad för att bedriva mötesplatserna samt stöd från bland annat fonder, stiftelser och myndigheter för att driva verksamhetscentret.

Vksamheten drivs i nära samverkan med staden och myndigheter samt tillsammans med samarbetspartners. Organisationens alla större verksamheter är även knutna till forskning och har ofta egna följeforskare som utvärderar arbetet.

Niclas Sannerheim
Samordnare brottsförebyggande arbete
inom KFUM-rörelsen.

”Det saknas till exempel både lokaler och ledare. Och det har blivit allt svårare att få tag på frivilliga. Konkurrensen om finansiering har också hårdnat vilket inte alltid gynnar verksamhetsfokuserade föreningar, vilka ofta har begränsade administrativa och kommunikativa resurser.”

Hur ser du på civilsamhällets roll i ett brottspreventivt perspektiv?

Ungdomsorganisationer utgör en viktig brygga mellan familj, skola och jobb. Tillgång till ett stimulerande civilsamhälle är en förutsättning för den ungas utveckling. KFUM Sverige arbetar utifrån ett helhetsperspektiv av en ung persons utveckling. Vi tror att alla människor har behov av fysisk aktivitet, ökad kunskap och tid för reflektion för att utvecklas och må bra.

Vilka satsningar skulle ni vilja se framåt?

Civilsamhället behöver mer stöd och resurser, inte bara på kort sikt. Det saknas till exempel både lokaler och ledare. Och det har blivit allt svårare att få tag på frivilliga. Konkurrensen om finansiering har också hårdnat vilket inte alltid gynnar verksamhetsfokusera-

de föreningar, vilka ofta har begränsade administrativa och kommunikativa resurser. Vi ser också att marginaliserade unga tvingas lämna sina fritidsaktiviteter när de förväntas bidra ekonomiskt till sina familjer. Tillgång till lägergårdar kräver ofta curlande föräldrar.

Vad skulle krävas av politiken för att få stopp på nyrekryteringen till kriminella nätverk och gäng i Sverige?

Att politiken gör en målmedveten satsning på FN:s YPS (Youth, Peace, Security) agenda. Här ingår att inkludera unga i alla former av beslutsfattande, stärka och skydda barn och unga rättigheter, erbjuda trygga mötesplatser för unga, arbeta i breda partnerskap och att målmedvetet och riktat arbete mot marginaliserade grupper av unga.

KFUM är Sveriges bredaste ungdomsrörelse och en del av den globala YWCA- och YMCA-rörelsen. Utgångspunkten för verksamheten är ungas engagemang, med aktiviteter för närmare 45 000 barn och unga inom 150 lokalföreningar runt om i Sverige.

Föreningarna arbetar bland annat med att möjliggöra ungas deltagande i beslutsprocesser, de fokuserar på ungas fysiska och psykiska hälsa, de lyfter rättighetsfrågor och de arbetar förebyggande för att bemöta

diskriminering och marginalisering av unga.

Det handlar bland annat om att erbjuda trygga mötesplatser med syfte att skapa gemenskap och bygga socialt kapital. Genom ledarskapsutbildningar ges unga möjlighet att både delta i och påverka samhället. Och genom att ge unga över hela landet tillgång till positiva nätverk får de möjlighet att utveckla sina intressen och finna samhörighet med andra.

Slutsatser och rekommendationer

Denna rapport fokuserar på civilsamhällets kritiska roll i att förebygga utanförskap och kriminalitet. Genom att erbjuda meningsfulla aktiviteter, stärka sociala band och främja samhällsengagemang bidrar civilsamhället till att skapa en mer inkluderande och trygg samhällsmiljö. Att civilsamhället är en viktig del av lösningen på gängkriminaliteten i Sverige avspeglas dessvärre dåligt i det politiska samtalet. Därför har vi i denna rapport valt att lyfta fram forskningsresultat och exempel på verksamheter som förklarar varför det är viktigt att beslutsfattare och tjänstemän involverar civilsamhället för ett framgångsrikt socialt förebyggande arbete. Men vi har också, genom myndighetsrapporter och intervjuer med organisationsrepresentanter, undersökt några av de hinder och utmaningar som civilsamhället står inför.

Vi föreslår här därför fyra åtgärder som vi ser skulle stärka civilsamhällets organisationer, det ideella engagemanget och i förlängningen det förebyggande arbetet mot gängkriminalitet i Sverige.

➤ **Utveckla samverkan med civilsamhället**

En grundförutsättning för att tillvarata civilsamhällets potential för ökad social hållbarhet är samverkan. Vi uppmanar därför regeringen att uppdra åt samtliga relevanta myndigheter att se över vilka insatser de i samverkan med civilsamhällets organisationer kan vidta för att stärka det socialt förebyggande och tillitsfrämjande arbetet.

➤ **Säkerställ långsiktig och hållbar finansiering**

För att vända utvecklingen krävs även en långsiktig hållbar välfärdssatsning såväl som satsningar på det riktade förebyggande arbetet och civilsamhällets verksamheter. Med det menar vi sociala insatser som riktar sig till alla barn och unga som idag befinner sig i

riskzonen samt deras familjer och anhöriga. Regeringen behöver i detta skjuta till medel till hela den offentliga förvaltningen, så som skola, socialtjänst, psykiatri och omsorg, men också till kärnfinansieringen och det generella stödet av civilsamhällets organisationer inom det sociala området. Särskilt viktigt är det att det offentliga är med och delfinansierar civilsamhällets digitaliseringsresa, där det nya landskapet ställer stora krav på personuppgiftshantering, tillgänglighet och arbetsformer.

➤ **Stärk infrastrukturen för det ideella engagemanget**

Civilsamhällets organisationer behöver stöd i mobiliseringen av frivilliga, kompetensutveckling kring ideellt engagemang och rekrytering av ideella i hela Sverige. Ett exempel på en åtgärd för att stärka infrastrukturen för det ideella engagemanget är att satsa på den nationella förmedling av ideella uppdrag som finns i dag, Volontärbyrån. Då skulle verksamheten kunna skalas upp så att den kan stödja fler organisationer och underlätta för fler människor att engagera sig i sitt lokalsamhälle över hela Sverige.

➤ **Öka kunskapen om civilsamhälle och social hållbarhet**

Elever och studenter kan idag gå igenom hela utbildningssystemet utan att lära sig någonting om föreningslivet och det ideella engagemangets betydelse för välfärd och demokrati. Det leder i sin tur till att människor i centrala samhällsfunktioner, såsom politiker, tjänstemän, socionomer, lärare, journalister och ekonomer saknar viktiga kunskaper om civilsamhällets betydelse och förutsättningar samt möjligheter. Vi vill därför se att kunskap om det ideella engagemanget och föreningslivets roll och betydelse inkluderas som del av skolans läroplan.

Källor

Agnew, R. (2011). "Toward a unified criminology: Integrating assumptions about crime, people, and society". New York: New York University Press.

Brottsförebyggande rådet (2023). "Det brottsförebyggande arbetet i Sverige – Nuläge och utvecklingsbehov 2023".

Center for Disease Control and Prevention (2020). "Youth Engagement in Extracurricular Activities and Crime Prevention".

Centrum för idrottsforskning (2023). "Idrott och segregation - Om idrottens roll i ett ojämlikt samhälle".

Europeiska unionen (2021). "Social Inclusion and Youth Participation Projects".

Hirschi, T. (1969). "Causes of delinquency". Berkeley: University of California Press.

Johnson, C. et al. (2019). "Community-Based Youth Programs and Crime Prevention: A Canadian Perspective".

Johnson, S. (2021). "The Role of Faith-Based Organizations in Crime Prevention: A Comprehensive Review".

Jonsson, C., Taripanah, C., & Örnerheim, M. (2021). "Polisens samverkan med civilsamhället". Rapportserie centrum för polisforskning och utveckling.

Kanadensiska regeringen. (2018). "Youth Engagement and Crime Prevention".

Kriminalvården. "Samverkan och samarbete".

Payoffs Utvärdering IOP 2018 / IOP 2021 Hej främling!

Polisen, Socialstyrelsen, Statens institutionsstyrelse (2023). "Bob - barn och unga i organiserad brottslighet".

Selle, P., & Wollebæk, D. (2015). "The Complex Relationship Between Civil Society and Trust".

Svensson, M. & Andersson, L. (2018). "Youth Centers as Crime Prevention: An Evaluation of the 'Safe Haven' Program".

Socialstyrelsen (2020). "Barn och unga som begår brott – Handbok för socialtjänsten Socialstyrelsen".

Socialstyrelsen (2020). "Bedöma risk och behov för barn och unga som begår brott eller har annat normbrytande beteende".

Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (2023). "Psykosociala insatser för att förebygga och minska gängkriminalitet bland barn och unga vuxna".

FORUM Idéburna
organisationer med
social inriktning

Forum
Krukmakargatan 21
104 62 Stockholm

Tel: 08-651 07 21
E-post: kansli@socialforum.se
www.socialforum.se